

Programma van maatregelen Grimbergen – Vorststraat 8

Natasja Reyns en Kasper Dupré

Bornem
2023

Gemotiveerd advies

Het was tot op heden enkel mogelijk een bureauonderzoek (projectcode 2023D28) en een landschappelijk booronderzoek (projectcode 2023J84) uit te voeren. De initiatiefnemer wenst eerst meer zekerheid te hebben omtrent het verkrijgen van een vergunning voor bijkomende kosten ten aanzien van verder archeologisch vooronderzoek te maken. Het bureauonderzoek laat echter nog vragen open, waardoor verder archeologisch vooronderzoek nodig is (zie verslag van resultaten). Voor een afweging van de verschillende onderzoeksmethoden die nog in aanmerking komen, verwijzen we naar het onderdeel Onderzoeksmethode in het Programma van maatregelen (zie verder).

Binnen het onderzoeksgebied bevindt zich de Liermolen, een watermolen aan de Maalbeek, die voor het eerst vermeld wordt in 1220. De Liermolen met afhankelijkheden werd beschermd als monument. Het onderzoeksgebied is gelegen ter hoogte van en langs de Maalbeekvallei. In de omgeving is sprake van verschillende gekende archeologische waarden, maar de belangrijkste is toch wel de Liermolen zelf die zich binnen het onderzoeksgebied bevindt. Aan de hand van het bureauonderzoek wordt een goede bewaring van het bodemarchief verwacht. Een evaluatie van de geplande bodemingrepen geeft aan dat het bodemarchief binnen een deel van het onderzoeksgebied bedreigd is. Gezien het archeologische potentieel van het terrein was daarom verder archeologisch vooronderzoek nodig.

Om meer inzicht te krijgen in de lagenopbouw binnen het onderzoeksgebied en de bewaringstoestand van het bodemarchief werd daarop een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd. Daaruit blijkt dat de bodem binnen het onderzoeksgebied een sterk antropogene invloed heeft ondergaan in het verleden. In de ondergrond is sprake van veel bouwpuin, waarop telkens gestuit is. Er kon geboord worden tot een diepte van maximaal ca. 1,60 m onder het maaiveldniveau. De meeste geplande bodemingrepen kennen een verstoringsdiepte van 60 cm en vallen daar dus binnen. Enkel de aanleg van nieuwe nutspuiten en een poel overschrijdt de diepte tot waarop geboord kon worden.

De in de boringen aangetroffen lagen zijn te dateren in de late middeleeuwen tot de nieuwste tijd en houden verband met de historische bebouwing op het terrein. Goed bewaarde oudere natuurlijke aardkundige eenheden waarin nog een goed bewaarde steentijd artefactensite kan voorkomen, zijn niet aangetroffen. Hun aanwezigheid kan vanaf een diepte van meer dan 1,60 m onder het maaiveldniveau momenteel echter nog niet uitgesloten worden. Wel is duidelijk dat de meeste bodemingrepen zich zullen beperken tot de lagen waarin we historische resten gerelateerd aan de molensite op het terrein kunnen verwachten. In functie daarvan is verder vooronderzoek nodig om na te gaan op welke dieptes relevante archeologische resten voorkomen en of ze bedreigd worden door de geplande werken.

Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

Administratieve gegevens

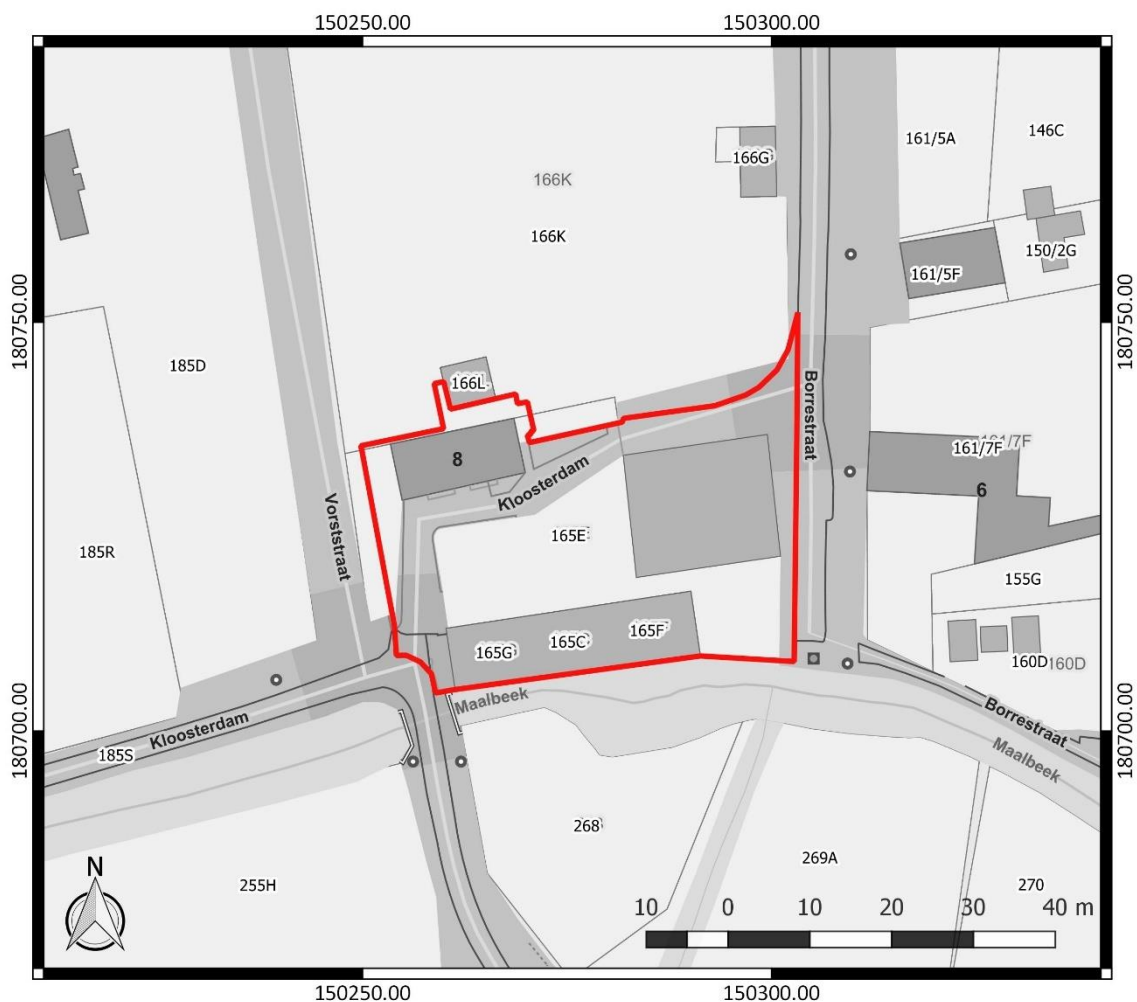
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams-Brabant, Grimbergen, Vorststraat, Liermolen

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 150247.87, 180703.50
- 150303.41, 180751.21

Kadastrale percelen: Grimbergen, Afdeling 2, sectie E, nummers 165C, 165E, 165F, 165G en 166K

Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Aanleiding van het vooronderzoek

Zie hoofdstuk 2.3.2 van het verslag van resultaten.

Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Zie hoofdstuk 2.4.4 van het verslag van resultaten.

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte, om een verdere inschatting te kunnen maken van de versturende impact van de geplande werken. Ook dient het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Op welke dieptes bevinden zich relevante archeologische niveaus?
- Waar ligt/lag de hoogste grondwaterspiegel?
- Zijn er nog intacte bodems aanwezig?
- In hoeverre is de oorspronkelijke bodem (sub)recent verstoord?
- Zijn archeologische resten aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Zijn de aangetroffen resten te relateren aan de exploitatie van het domein door de Liermolen?
- Wat is het type vindplaats (bewoning, begraving, ...), aanwezig binnen het onderzoeksgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische sporen?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen materiële cultuur?
- Wat is de potentiële kenniswinst van een eventuele opgraving?
- Is er mogelijkheid tot behoud *in situ* en zijn er eventuele maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?
- Indien behoud *in situ* van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden?

Onderzoeksmethode

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein?

2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?

3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?

4° is het NOODZAKELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

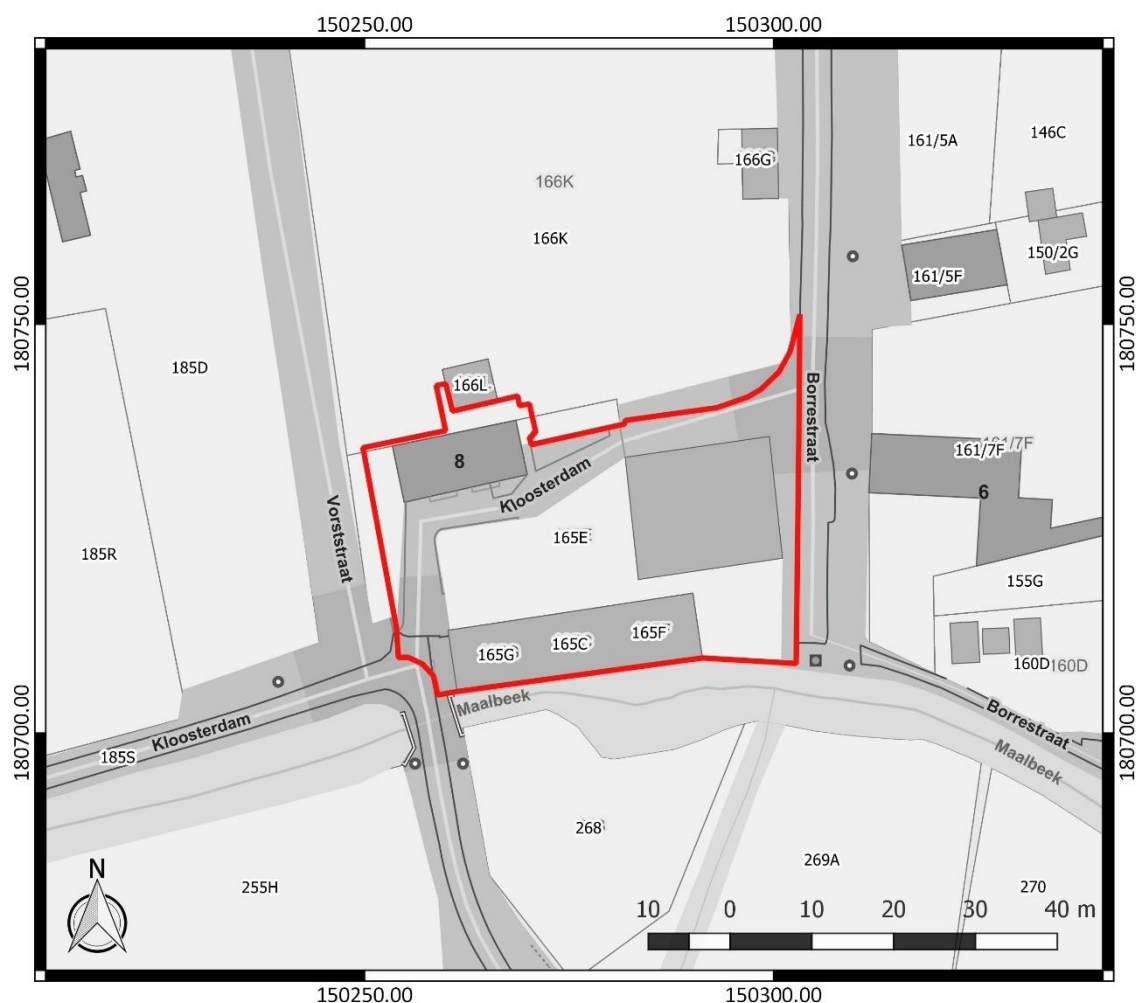
Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein begroeid, verhard of bebouwd is.

Landschappelijk bodemonderzoek werd reeds uitgevoerd. Er kon geboord worden tot op maximaal 1,60 m diepte onder het maaiveld. Telkens zijn de boringen gestuit op een grote hoeveelheid puin in de ondergrond. De meeste bodemingrepen hebben een verstoringsdiepte die binnen de aangeboorde sedimenten ligt. Voor de meeste bodemingrepen kunnen we daardoor besluiten dat er geen potentieel is op de aantasting van een goed bewaarde steentijd artefactensite door de geplande werken. Enkel voor de aanleg van nutspuiten en een poel kunnen we dit nog niet uitsluiten.

Deze bodemingrepen zullen een grotere verstoringdiepte kennen dan de diepte tot waarop geboord kon worden. Deze zones zijn echter dermate ruimtelijk beperkt en zijn mogelijk aangetast door historische bodemingrepen waardoor de kans dat hier nog een goed bewaarde steentijd artefactensite aangetroffen wordt, zeer beperkt is. Te beperkt om de kosten ervan te verantwoorden. De poel heeft een oppervlakte van 23,98 m². De zones met nutsputten hebben een oppervlakte van respectievelijk 20,48 m² en 30,72 m².

Verder vooronderzoek is nog nodig op het terrein om de aanwezigheid van historische resten binnen de geplande verstoringdiepte in kaart te brengen. De uitvoering van een proefputtenonderzoek is daarvoor de meest aangewezen onderzoeksmethode. Op basis van de aard van de verwachte resten en het uitgevoerde landschappelijk booronderzoek blijkt namelijk dat op het terrein sprake is van een complexe verticale stratigrafie. Een proefputtenonderzoek laat ook toe om de bodemopbouw op grotere diepte dan de diepte waarop gestuit is, in kaart te brengen.

De onderzoekszone beslaat steeds de oppervlakte van ca. 1600 m², zoals die afgebakend is op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (Figuur 2). De onderzoekszone kan verkleind worden indien dat op basis van een voorgaande stap in het onderzoek voldoende gemotiveerd kan worden op basis van de bepalingen in de Code van Goede Praktijk, hoofdstukken 5.2 en/of 5.3.

Figuur 2: Zone afgebakend voor verder vooronderzoek, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk assessment beantwoord zijn.

Onderzoekstechnieken

De verstoringsdiepte van de verschillende bodemingrepen varieert van ca. 55 cm tot 3,20 m. Daarom dient het bodemarchief onderzocht te worden tot op de verstoringsdiepte + 30 cm buffer of totdat alle aardkundige eenheden onderzocht zijn waarin archeologische sites in primaire positie kunnen voorkomen, die relevant zijn voor de vraagstellingen van het onderzoek.

Sloop bij historische bebouwing in het verleden

Voor aanvang van het proefputtenonderzoek dient de aanwezige te verwijderen verharding gesloopt te worden. De uitbraak van verhardingen, funderingen en andere ondergrondse massieven dient te gebeuren onder begeleiding van een archeoloog. Omdat historische bebouwing verwacht wordt, mogen muren en funderingen die archeologisch relevant zijn niet uitgebroken worden. Dit dient aangegeven te worden door de begeleidende archeoloog.

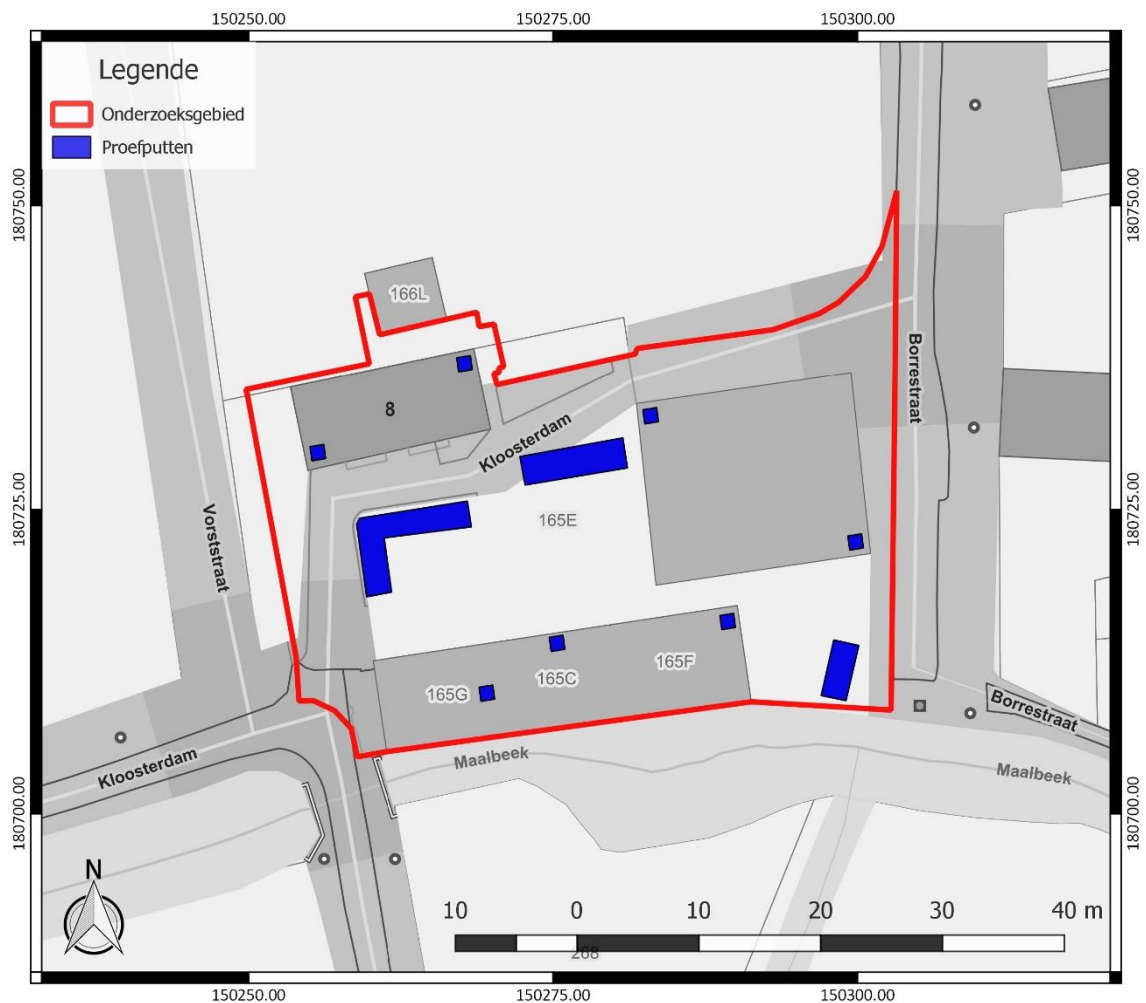
Proefputten

Voor de gehanteerde onderzoekstechnieken is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing. Proefputten worden aangelegd met een opgravingsvlak per archeologisch relevant niveau om een zicht te krijgen op de stratigrafische opbouw van de te onderzoeken zones. Elke proefput wordt gezien als een beperkte opgraving en dient zodanig geregistreerd te worden. Indien de natuurlijke ondergrond in tafonomisch primaire context niet bereikt kan worden, dient men per proefput enkele boringen of sonderingen tot 20 cm in de natuurlijke ondergrond in tafonomisch primaire context te plaatsen om de stratigrafie in kaart te brengen.

Er dienen drie proefputten aangelegd te worden buiten de bestaande bebouwing. De aan te leggen proefputten hebben een breedte die varieert van 2 tot 2,5 m (Figuur 3). Ze zijn voorzien op verschillende plaatsen buiten de te behouden bebouwing om zo het landgebruik van de verschillende delen van het terrein te onderzoeken. De meest westelijke proefput wordt L-vormig voorzien en dient om de aanwezigheid van een oudere weg over het erf te onderzoeken.

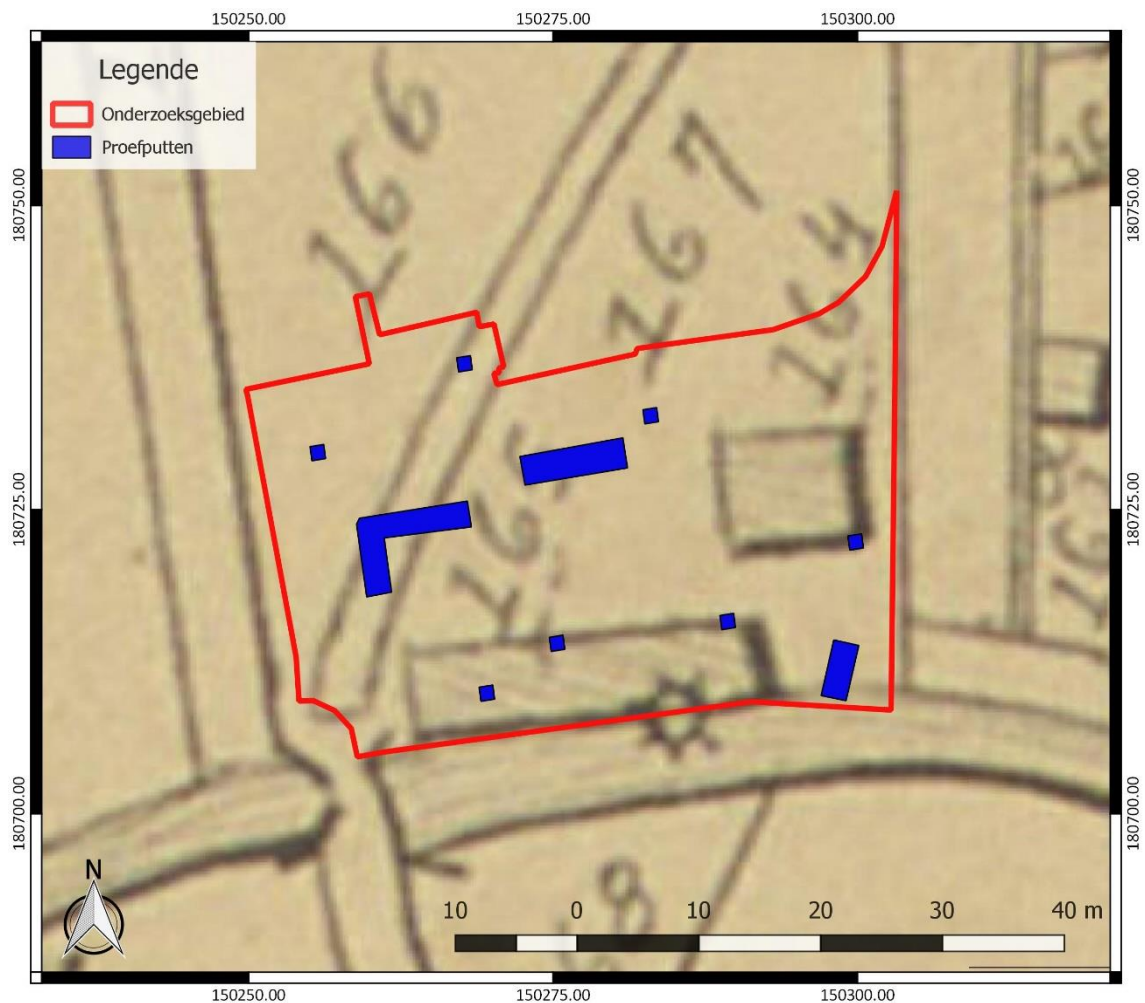
Binnen de bestaande bebouwing worden 7 proefputten van 1 x 1 m voorzien. Ze worden in de hoeken van de kamer geplaatst en dienen om de bestaande stratigrafie binnen de bestaande bebouwing te onderzoeken en de funderingsdiepte van de bestaande muren te achterhalen. Bij de proefputten in de gebouwen gaat bijzondere aandacht uit naar de aanwezigheid van oudere vloerniveaus. In de Liermolen wordt de meest westelijke proefput geplaatst tegen de aanwezige kelder. De inplanting van de proefputten binnen de gebouwen is zo gekozen dat evoluties in de bouwgeschiedenis onderzocht kunnen worden.

Op die manier wordt 66 m² of ca. 4,13 % van het onderzoeksgebied onderzocht. De dekkingsgraad en inplanting volstaan om voldoende gefundeerde uitspraken te doen over de rest van het terrein.

Figuur 3: Inplanting van de proefputten, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Na uitvoering van het proefputtenonderzoek dient een evaluatie gemaakt te worden van de eventuele aanwezigheid van relevante archeologische resten en een waardevolle archeologische vindplaats. Dit kan resulteren in een programma van maatregelen voor een opgraving. Dit houdt in het uitvoeren van veldwerk, de uitwerking van de opgravingsresultaten en indien dit aan de orde is, het uitvoeren van natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie.

Figuur 4: Inplanting van de proefputten op de Popp-kaart (www.geopunt.be)

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn op dit moment geen afwijkingen voorzien ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

Bibliografie

Haneca, K./S. Debruyne/S. Vanhoutte/A. Eryvnc, 2016: Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Brussel.